

Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma

Kasvatus- ja opetuslautakunta

20.2.2024

Sisällys

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	3
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	3
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	7
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	7
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	9
2.3 Arvoperusta	11
2.4 Oppimiskäsitys	12
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	13
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	19
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	22
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	23
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.....	25
4.1 Monipuoliset työtavat	25
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	26
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	30
Ilmaisun monet muodot	31
Kielen rikas maailma	33
Minä ja meidän yhteisömme	34
Tutkin ja toimin ympäristössäni	36
Kasvan ja kehityn.....	38
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	39
Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	40
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.....	42
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	42
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.....	45
5.3 Yleinen tuki	46
5.4 Tehostettu tuki.....	46
Pedagoginen arvio.....	47
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana.....	47
5.5 Erityinen tuki.....	49
Pedagoginen selvitys.....	49
Erityisen tuen päätös	50
Pidennetty oppivelvollisuus.....	53
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.....	54
Osa-aikainen erityisopetus	54
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet.....	55
6. Opiskeluhoolto.....	56
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus	57
LIITE 1: Kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteuttamisen käytännöt esiopetuksessa.....	59
VIITTEET	60

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain¹ mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys², jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus³.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista⁴. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁵. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma

¹ Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

³ Valtioneuvoston asetus ([422/2012](#))

⁴ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ([477/2003](#))

⁵ Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 15 § 1 mom.

- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁶ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain⁷ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain⁸ mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁹ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia¹⁰ esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹¹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan¹² esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain¹³ turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat¹⁴ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon

⁶ Lastensuojelulaki ([417/2007](#)) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ([1287/2013](#)) 12 §

⁷ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6§

⁸ Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

⁹ Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 15 § 1 mom.

¹⁰ Perusopetusasetus 9 § ([852/1998](#))

¹¹ Perusopetuslaki 47a ([1267/2013](#)); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹² Perusopetuslaki 15 § 2 mom. ([477/2003](#))

¹³ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ([642/2010](#))

¹⁴ Perusopetuslaki 16 a ja 17a ([642/2010](#))

¹⁵ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. ([1296/2013](#))

lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

Tampere

Esiopetuksen opetussuunnitelman kehittäminen Tampereella

Paikallinen suunnitelma pohjautuu Tampereen strategiaan. Valtuustokaudelle 2021–2025 laadittu strategia Tekemisen kaupunki tähtää vuoteen 2030. Strategia pohjaa visioon, jossa tulevaisuuden kestävä ja vetovoimaista kaupunkia tehdään yhdessä. Esiopetuksessa visio on muotoiltu tunnuslauseeksi ”Varhaiskasvatus ja esiopetus – yhdessä tekemällä parasta lapselle”. Strategian visiota täydentää neljä painopistettä: yhdenvertaiset yksilöt, tekevät yhteisöt, hiilineutraaleja tekoja sekä tulevaisuuden edelläkävijyys.

Esiopetuksen järjestäjänä toimii varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluryhmä. Osana kaupungin sivistyspalvelujen kokonaisuutta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluryhmä rakentaa kaupunkia, jossa jokaisella on mahdollisuus ja kyky toteuttaa itseään, olla aktiivinen osa yhteisöä ja kasvaa ihmiseksi, joka rakentaa parempaa maailmaa myös muille. Tekemisen kaupungissa korostuvat sekä yksilöt että yhdessä tekeminen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluryhmällä on oma tärkeä roolinsa mahdollisuuksien luomisessa ja lasten yhdenvertaisten edellytysten tukemisessa. Lisäksi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa edistetään ekososiaalisen sivistyksen periaatteita. Vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmisten välisyys ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintaa ja palveluja sekä niiden kehittämistä. Tampereen strategian linjaukset ja toimenpiteet konkretisoituvat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelu- ja vuosisuunnitelmiin toimenpidekokonaisuuksiksi ja toimenpiteiksi sekä tukevat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvopohjaa, tehtävää ja toimintakulttuuria.

Tampereen kaupungin kasvatusta ja opetuslautakunta hyväksyy valtakunnallisten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun kuntakohtaisen opetussuunnitelman. Opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä ja käännetään englannin kielelle. Äidinkielenään ruotsia puhuvat esiopetuksessa olevat lapset osallistuvat esiopetukseen Tampereen ruotsinkielisessä päiväkodissa/koulussa. Tampereen kaupungilla kaksikielistä esiopetusta tarjotaan englanniksi, saksaksi ja ranskaksi. Kaksikielinen esiopetus on perusopetuksen järjestämää toimintaa (Sivistys- ja kulttuurilautakunta 17.12.2020). Toiminnan tarkempi kuvaus löytyy perusopetuksen opetussuunnitelmasta.

Tampereen kaupungin toteuttamassa esiopetuksessa noudatetaan Tampereen kuntakohtaista esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Esiopetusta toteuttavat yksiköt laativat lukuvuosittain Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuvan lukuvuosisuunnitelman ja sitä hyödynnetään toiminnassa lukuvuoden aikana. Esiopetuksesta vastaava varhaiskasvatustyksikön johtaja hyväksyy lukuvuosisuunnitelman, joka on sekä henkilöstön että huoltajien saatavilla.

Tampereen kaupungin tavoitteena on lasten ja nuorten yhtenäinen kasvun ja oppimisen polku. Tampereella toteutetaan esi- ja alkuopetuksen toimintamallia sekä tehdään vahvaa yhteistyötä kasvun ja oppimisen polun eri vaiheissa varhaiskasvatuksesta yläkouluun.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja kuntakohtainen opetussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden. Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) esitetään jokaisessa luvussa ja alaluvussa ensin, jonka jälkeen on kirjattu tarvittaessa Tampereen täsmennykset. Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa kaupungin verkkosivuilla, joilla myös tiedotetaan opetussuunnitelmasta huoltajia ja keskeisiä sidosryhmiä.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstöllä sekä perusopetuksen hallinnolla on ollut mahdollisuus osallistua kuntakohtaisen esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen. Lapset osallistuivat opetussuunnitelman laatimiseen kuvailemalla esioppilaan tärkeitä taitoja, toiveitaan oppimiselle ja asioita, joissa tarvitsevat apua aikuiselta. Lapset kertoivat myös ajatuksiaan yhteistyöstä koulun oppilaiden kanssa. Kyselyt toteutettiin esiopetusryhmissä keskustellen henkilöstön kanssa. Huoltajille tehdyssä kyselyssä kysyttiin toiveita esiopetukselle sekä sitä, mikä saa lapsen innostumaan ja mitkä asiat ovat lapselle merkittäviä koulu yhteisöön kuulumiseksi ja kiinnittymiseksi. Saatuja tuloksia hyödynnettiin opetussuunnitelman laatimisessa, ja lisäksi niitä tullaan hyödyntämään opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Huoltajien ja lasten osallisuus korostuu erityisesti yksikön omissa lukuvuosisuunnitelmissa.

Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa täydentävät erilliset asiakirjat:

- *Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*
- *Tampereen perusopetuksen opetussuunnitelma*
- *Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma*
- *Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*
- *Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvioinnin ja laadunhallinnan käsikirja*
- *Digi-ihana vaka ja esiopetus -digisuunnitelmasivusto*
- *Taide kasvaa minussa – Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatusopas*
- *Tampereen perusopetuksen suunnitelma tuen järjestämisestä*
- *Toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle*
- *Yksikkökohtaiset asiakirjat:*
 - *Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma*
 - *Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma*
 - *Turvallisuussuunnitelma*
 - *Kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma*
 - *Kestävää elämäntapaa ohjaavat suunnitelmat*

Opetussuunnitelman toteutumista seuraa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmien seurantaryhmä osana opetuksen seuranta-, arviointi- ja kehittämistyötä. Esiopetusyksiköt arvioivat omaa toimintaansa lukuvuosisuunnitelman mukaisesti.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁶ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu¹⁷. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki¹⁸, tasa-arvolaki¹⁹, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁰ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²¹. Suomen perustuslain²² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta.²³ Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan²⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.²⁵ Tästä määrätään

¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ([1287/2013](#)) 13 §

¹⁷ Perusopetuslaki 3 a § ([163 / 2022](#))

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki ([21/2004](#))

¹⁹ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta ([609/1986](#))

²⁰ Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset ([63/1999](#))

²¹ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

²² Suomen perustuslaki ([731/1999](#)) 6 § 2 mom.

²³ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. ([1040/2014](#))

²⁴ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. ([1040/2014](#))

²⁵ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. ([1288/1999](#))

tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja²⁶. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁷.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden²⁸, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁹. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja³⁰.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta³¹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia³². Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu³³.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³⁴. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille³⁵. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³⁶ mukaisia kasvatustarkasteluja ja kurinpidollisia keinoja

²⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

²⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

²⁸ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

²⁹ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

³⁰ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Varhaiskasvatuslaki 11 a § 1 mom. (580/2015)

³¹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

³² Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

³³ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

³⁴ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

³⁵ Perusopetuslaki 35 § (163/2022)

³⁶ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003) ja (1267/2013)

esiopetukseen soveltuvalta tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁷. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Tampere

Esiopetuksen järjestäminen

Tampereella esiopetusryhmät toimivat pääsääntöisesti koulujen tiloissa, vaikka esiopetusta järjestää varhaiskasvatuksen palveluryhmä. Lapsen esiopetuspaikka määräytyy lapsen kotiosoitteen eli koulupolun mukaan. Esiopetusta voi tarvittaessa saada missä tahansa varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmässä. Ratkaisu muusta kuin osoitteen mukaisesta esiopetusryhmästä tehdään lapsen edun mukaisesti yhteistyössä huoltajien kanssa.

Tampereella on integroituja esiopetusryhmiä tarvittaessa kaikilla kasvun ja oppimisen poluilla sekä esiopetuksen erityisryhmiä pidennettyä oppivelvollisuutta suorittaville lapsille. Tampereen kaupunki järjestää myös montessoripedagogista esiopetusta. Yksityisten palveluntuottajien järjestämää esiopetusta on Tampereen steinerkoulussa ja Tampereen kristillisessä koulussa.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen³⁸ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle

³⁷ Perusopetuslaki 35 § ([163/2022](#))

³⁸ Valtioneuvoston asetus ([422/2012](#)) 5§

ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen³⁹ piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu⁴⁰ kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Tampere

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja läsnäolon tukeminen

Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan oppimissuunnitelma (LEOPS) selkiyttämään yksilöllisesti mietittyjä toiminnan tavoitteita. Siinä huomioidaan lasten orastavat taidot ja miten niitä voidaan edistää pedagogisella toiminnalla. Oppimissuunnitelman laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja. Mikäli lapselle on aiemmin laadittu varhaiskasvatussuunnitelma, sitä hyödynnetään oppimissuunnitelmaa laadittaessa. Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Tampereen kaupungin esiopetus toteuttaa yhdessä perusopetuksen kanssa Läsnäolon tukemisen ja poissaolojen seurannan suunnitelmaa. Tavoitteena on tukea lapsia, koteja sekä henkilöstöä esiopetukseen ja koko kouluyhteisöön sitouttavissa sekä poissaolojen vaikutuksia ennaltaehkäisevissä ja korjaavissa käytänteissä. Esiopetuksessa painottuu läsnäolon tukeminen ja poissaolon ehkäiseminen edistämällä ryhmäytymistä sekä vahvistamalla läsnäoloa tukevaa esiopetuksen toimintakulttuuria ja yhteisöllisyyttä huoltajien ja koko kouluyhteisön henkilöstön kanssa. Lasten poissaoloja seurataan suunnitelmallisesti yksilö- ja ryhmätasolla.

³⁹ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. ([628/1998](#))

⁴⁰ Perusopetuslaki 35 § ([1040/2014](#))

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁴¹.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden⁴² periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Tampere

Valtakunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden lisäksi Tampereen kaupungin esiopetuksen toiminta perustuu Tampereen strategian 2030 arvoihin. Strategian keskeisiä periaatteita ovat yhdessä toimiminen, avoimuus ja rohkeus sekä vastuullisuus.

Tampereella painotamme yksilöiden välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä, ekososiaalisen sivistyksen merkitystä sekä laadun ja osaamisen kehittämistä. Esi- ja alkuopetuksen henkilöstö keskustelee vuosittain yhdessä yhteistyön periaatteista ja yhteisestä toiminnasta. Nämä kirjataan lukuvuosisuunnitelmiin. Yhteiset arvot sitoudutaan tekemään näkyviksi arjessa ja ne ohjaavat esiopetuksen toimintakulttuuria. Arvoperustan toteutumista seurataan ja arvioidaan esiopetuksessa arviointikäsikirjan mukaisesti.

⁴¹ Valtioneuvoston asetus [\(422/2012\)](#) 2 §

⁴² Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. [\(21/2004\)](#)

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Tampere

Leikki oppimiskäsityksen perustana

Lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta on tärkeää ymmärtää leikin monimuotoisuus ja merkitys esiopetuksessa. Henkilöstö kehittää leikkiä esiopetuksen pedagogisena menetelmänä. Leikki motivoi lasta harjoittelemaan uusia taitoja ja leikin avulla lapsi voi kohdata vaikeitakin tunteita. Suunnittelun lähtökohtana on lasten mielenkiinnon kohteet ja leikkiprosesseja suunnitellaan sisällyttäen niihin laaja-alaisen osaamisen osa-alueita ja toiminnallisia oppimiskokonaisuuksia.

Leikki on lapsen ominaisin tapa oppia ja harjoitella oppimaansa. Esiopetuksessa leikki ja toiminnan leikillistäminen ovat tärkeitä niin yksittäisissä lyhyissä siirtymissä kuin ohjatussa ja vapaassa toiminnassa. Leikkiä voi yhtä lailla olla hassuttelu, laululeikit, rooli- ja mielikuvitusleikit, sääntöleikit kuin pelaaminenkin. Virtuaalista ja digitaalista leikkiä tukevat muun muassa toiminnassa käytettävät teknologiapelit, mobiilisovellukset, robotit ja muut virtuaaliset tilat ja työkalut.

Leikissä oppimisen perustana on pienryhmätoiminta, jossa mahdollistuu lapsen yksilöllinen havainnointi ja ohjaus. Toiminnan eriyttäminen mahdollistaa lapselle isoa ryhmää paremmin kuulluksi tulemisen ja henkilöstön tuen sosiaalisten ja kielellisten taitojen sekä vuorovaikutustaitojen oppimisessa.

Leikkitilanteissa henkilöstö on läsnä lapsille. Lasten välistä vuorovaikutusta tuetaan sanoittamalla tilanteita ja tunteita. Lapsia ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä sekä omien ideoiden sovittamista yhteen toisten kanssa. Leikkiprosesseille sekä lasten keskittyneelle ja pitkäjänteiselle leikin kehittelylle annetaan aikaa ja tilaa. Leikissä vahvistetaan lapsen suunnittelutaitoja ja harjoitellaan aloitettujen asioiden loppuun viemistä.

Positiivinen pedagogiikka ja sinnikkyys voimavarana

Tampereen kaupungin esiopetuksessa painotetaan positiivista pedagogiikkaa, joka perustuu lasten vahvuuksien löytämiseen ja korostamiseen. Vuorovaikutuksessa ja kohtaamisissa huomioidaan lasten kykyjä ja taitoja. Positiivinen näkökulma tukee terveen ja myönteisen itsetunnon sekä minäpystyvyyden kehittymistä ja on osa kaikkea kasvatusta. Tavoitteena on, että lapsi kokee pystyvänsä, osaavansa ja oppivansa. Positiivinen pedagogiikka kehittää sinnikkyiden taitoja.

Sinnikkyys on voimavara, jonka avulla saavutetaan itselle tärkeitä asioita. Tätä voimavaraa tarvitaan vaikeiden asioiden harjoittelussa ja sinnikkyyskin vaatii harjoittelua. Epäonnistumiset ovat tärkeä osa oppimista, kasvua ja kehitystä, ja niistä selviämistä harjoitellaan. Epäonnistumisten käsittely edellyttää armollisuutta itseä ja muita kohtaan sekä sinnikkyyttä yrittää uudelleen. Toiveikkuus ja positiivinen asenne tulevaisuutta ja omia mahdollisuuksiaan kohtaan on osa sinnikkyteen kasvamista.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁴³ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Tampere

Esiopetuksessa tuetaan lasten laaja-alaista osaamista sekä lasten nykyhetken osallisuuden että tulevaisuuden opinpolun näkökulmasta. Lasten osallisuutta edistää heidän kykynsä soveltaa opittuja taitoja erilaisissa tilanteissa. Henkilöstöä ja lapsia kannustetaan tunnistamaan ja soveltamaan vahvuuksiaan laaja-alaisessa pedagogisessa toiminnassa.

⁴³ Valtioneuvoston asetus ([422/2012](#)) ja OKM muistio 28.6.2012

Henkilöstön laaja-alainen pedagoginen osaaminen ilmenee oppimisen alueiden, oppimisympäristöjen ja lasten osallisuuden yhteen nivomisen taitoina. Onnistuneen esiopetuspäivän edellytys on, että lasten laaja-alaista osaamista edistetään kaikissa tilanteissa koko esiopetuksen ajan.

Esiopetuksessa vahvistetaan yhdessä tekemisen kulttuuria lasten, henkilöstön ja esiopetusryhmien välillä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö tukee laaja-alaista osaamista ja sitä kehitetään lukuvuosisuunnitelman mukaisesti.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Tampere

Henkilöstö tukee aktiivisesti lasten välistä positiivista vuorovaikutusta ja kuuntelevaa sekä toisen näkökulman ymmärtämiseen pyrkivää keskustelukulttuuria. Esiopetuksessa tuetaan lasten ystävyysuhteiden muodostumista ja tiedostetaan vertaissuhteiden merkitys hyvinvoinnille. Lasten välistä vuorovaikutusta tuetaan sanoittamalla tilanteita ja tunteita. Lapsia ohjataan harjoittelemaan ryhmässä toimimista ja yhteistyötä, omien ideoiden

ilmaisemista ja sovittamista yhteen toisten kanssa. Ei-kiellessä ilmaisua tuetaan mahdollistamalla erilaisten ilmaisumuotojen käyttöä.

Esiopetuksessa toteutetaan kielellisesti, katsomuksellisesti ja kulttuurisesti vastuullista pedagogiikkaa, joka vahvistaa yhdenvertaisuutta. Henkilöstön oma kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen osaaminen on edellytys lasten sosiaalisesti kestävästä elämäntavan kehittymiselle. Lasten ja perheiden moninaiset taustat ovat lähtökohdina kulttuuri- ja katsomuskasvatukselle esiopetuksessa. Erilaisiin kulttuurien ja katsomusten ilmenemismuotoihin tutustutaan arjessa esiin tulevissa tilanteissa ja niitä tehdään näkyviksi oppimisympäristössä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuden sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävästä elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Tampere

Liikunta- ja ruokakasvatus hyvinvointia rakentamassa

Tampereen kaupungin esiopetuksessa noudatetaan valtakunnallisia varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia, joiden mukaan lasten tulee liikkua joka päivä vähintään kolme tuntia. Päivittäinen fyysinen aktiivisuus koostuu sisällöltään, kuormittavuudeltaan ja intensiteetiltään monipuolisesta liikkumisesta. Lasten liikkuminen on fyysisesti aktiivista leikkiä. Noin kolmasosa liikkumisen päivittäisestä kokonaismäärästä tulisi tapahtua esiopetuspäivän aikana.

Esiopetuksessa toteutetaan valtakunnallisten ruokailusuositusten mukaista ruoka- ja ravitsemuskasvatusta osana esiopetuksen arkea ja ruokailutilanteita. Se sisältää esimerkiksi myönteisen ja tasapainoisen ruokasuhteen tukemisen, miellyttävien ja rauhallisten ruokailuhetkien mahdollistamisen, tapa- ja ruokakulttuurin välittämisen sekä lasten osallisuuden ja itseilmaisun kehittämisen. Ruokakasvatus on myös osa ympäristökasvatusta.

Liikkumisessa ja ruokakasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia tiloja ja lähiympäristöjä. Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajien kanssa huomioidaan liikkumiseen ja ruokailuun liittyvät sisällöt.

Kehotunnekasvatus tervettä kasvua ja kehitystä tukemassa

Esiopetuksessa toteutetaan kehotunnekasvatusta, joka on iänmukaista seksuaalikasvatusta sisältäen lapsen tunne- ja turvataidot. Se vahvistaa myönteistä minäkuvaa ja halua pitää itsestä huolta. Kehotunnekasvatus edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia – kunnioittaen perheiden ja sukupuoli-identiteettien moninaisuutta, lapsen yksilöllisyyttä sekä korostaen terveen itsetunnon ja kehonkuvan vahvistamista.

Kuvion nimi muokattava: Kuvio 1. Kehotunnekasvatuksen osa-alueet.

Lapsella on oikeus kehittyä turvassa, omassa tahdissa ja kenenkään häiritsemättä. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja, vahvistetaan itsearvostusta ja itsemääräämisoikeutta. Lasta tuetaan ymmärtämään, että keho on oma, arvokas ja tärkeä. Lapselle seksuaalisuus, itsensä

tutkiminen ja kehostaan nauttiminen on hyvin luonnollista ja avointa. Lapselle opetetaan oman ja muiden kehojen arvostamista ja opetetaan mitkä alueet kehossa ovat yksityisiä.

Lapsia kannustetaan avoimeen ja sallivaan keskusteluun ja luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa kaikille tunteille ja kysymyksille on tilaa. Asioista puhutaan niiden oikeilla nimillä lapsen ikätaso huomioiden. Henkilöstöllä on vastuu siitä, että lapsi uskaltaa kääntyä kaikissa kysymyksissä ja ongelmissa aikuisen puoleen.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kovalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tampere

Esiopetuksessa monilukutaito on läsnä kaikissa vuorovaikutustilanteissa ja sitä vahvistetaan kaikkien oppimiskokonaisuuksien kautta. Monilukutaito mahdollistaa erilaiset oppimisen tavat ja jokaisen lapsen osallisuuden sekä edistää inklusiivisuutta, toiminnallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin tapoihin viestiä, esimerkiksi kokeilemalla miten saman asian voisi kertoa kuvin, äänimaailmoin, esineiden avulla tai pelkkää elekieltä käyttäen.

Monilukutaitoa edistetään yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, kirjastojen sekä perheiden ja muiden yhteisöjen kanssa. Esi- ja alkuopetuksella on yhteisiä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita, ja kokonaisuuksien hallinta edellyttää opettajien välistä yhteistä keskustelua ja ideointia sekä hyvien käytänteiden jakamista. Monilukutaidon osalta esi- ja alkuopetukselle yhteisiä tavoitteita ovat muun muassa monipuolisten itsensä ilmaisun tapojen, kuvanlukutaidon, loogisen päättelyn ja kriittisen ajattelun harjoittaminen.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa

monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksuma turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Tampere

Lasten digitaalisen osaamisen vahvistaminen esiopetuksessa

Tampereella lasten digitaalisia taitoja kehitetään digitaalisen osaamisen kuvausten mukaisesti. Tavoitteena on tarjota lapsille tasavertaiset mahdollisuudet oppia digitaalista osaamista, medialukutaitoja sekä ohjelmointiosaamista.

Digitaaliseen osaamiseen liittyviä taitoja harjoitellaan lasten kanssa käyttämällä erilaisia digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä koko esiopetuspäivän ajan. Digitaalisia ympäristöjä hyödynnetään yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisessa. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia digitaalisten ympäristöjen turvallisuudesta sekä opettaa lapsille digiturvataitoihin ja digihyvinvointiin liittyviä taitoja.

Lapset oppivat medialukutaitoja tutkiessaan, kokeillessaan ja arvioidessaan erilaisia mediasisältöjä. Henkilöstö tarjoaa lapsille mahdollisuuksia ideoida, tuottaa ja tarkastella mediasisältöjä itse katsomalla, kuvaamalla, videoimalla ja tutustumalla erilaisiin mediavälineisiin. Esiopetuksen arjessa mediaa hyödynnetään luontevasti tiedon etsimisen välineenä sekä viestinnän ja dokumentoinnin mahdollistajana. Lasten kanssa keskustellaan turvallisesta median käytöstä, ikärajoista, sekä oman toiminnan vaikutuksista toisiin. Lapsia rohkaistaan kertomaan median herättämistä kokemuksista ja tunteista.

Ohjelmointiosaamiseen sisältyy loogisen ajattelun taito, kuten erilaiset luokittelutehtävät ja asioiden vertaileminen sekä annetun ohjeen mukaan toimiminen. Lapset harjoittavat ohjelmoinnillista ajattelua leikkien, pelaten ja yhdessä kokeillen sekä tutustuen ympärillä oleviin teknologisiin laitteisiin. Lapsia rohkaistaan ihmettelemään, kysymään ja kokeilemaan sekä pohtimaan ja ratkaisemaan vastauksia itse.

Digitaalinen osaaminen ja digitaalisen teknologian hyödyntäminen on osa esiopetushenkilöstön pedagogista työtä. Digitaalisen toimintakulttuurin vakiintuminen edellyttää myönteistä suhtautumista digitaalisuuteen, hyvien pedagogisten käytänteiden ja osaamisen jakamista työyhteisössä sekä riittävää laitekantaa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁴⁴ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian

⁴⁴ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Tampere

Lapsen yritteliäisyys osallistumiseen ja vaikuttamiseen kannustajana

Laaja-alaisten taitojen omaksuminen ja positiivinen pedagogiikka tukevat yhdessä yritteliäisyyden kehittymistä sekä lasten kasvua aktiiviseksi yhteisön jäseniksi. Lapsia kannustetaan sinnikkyteen, aloitteellisuuteen ja erilaisten vaihtoehtojen tutkimiseen. Heidä rohkaistaan toimimaan uusissa tilanteissa itseensä luottaen ja omia vahvuuksiaan hyödyntäen. Erilaiset projektit ja pelit ovat esiopetukselle ominaisia toimintatapoja, joiden avulla harjoitellaan asioiden loppuunsaattamista, ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi sekä työn ja sen tulosten arvostamista.

Lähiympäristöä ja sen tapahtumia tarkastelemalla suunnataan lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin sekä kestävän tulevaisuuden teemoihin. Lasten myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan edistetään tutustumalla työntekoon ja ammatteihin leikin kautta. Toimintaa ohjaavat lasten mielenkiinnon kohteet sekä heidän arjen kokemuksensa työn tekemisestä. Olennaista on nähdä lasten laaja-alaisen osaamisen kehittyminen sekä yritteliäisyyteen kasvaminen osana yrittäjyys- ja työelämäpolkua, joka jatkuu myöhemmin perusopetuksessa, toisella asteella sekä korkeakouluopinnoissa yrittäjyyskasvatuksena.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja

tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenvieroa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä

ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa Opiskeluhoolto kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhoollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Tampere

Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuuri

Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuuri muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Sosiaalisesti kestävällä osallisuuden toimintakulttuurilla edistetään tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sosiaalisesti kestävä osallisuuden toimintakulttuuri käsittää lasten, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön väliset suhteet niin, että kaikilla on mahdollisuus aktiiviseen toimijuuteen. Osallisuuden edistäminen kuuluu inklusiiviseen ja kulttuurista moninaisuutta tukevaan toimintakulttuuriin.

Sosiaalisesti kestävä ja pedagogisesti painottuvan osallisuuden toimintakulttuurin periaatteita ovat:

- *yhteisön jäsenten (lapset, huoltajat, henkilöstö) keskinäinen luottamus ja kunnioitus*
- *kiireetön, läsnäolosta syntyvä ilmapiiri ja sensitiivinen kohtaaminen*
- *kaikilla esiopetuksen yhteisön jäsenillä on mahdollisuus tulla kuulluksi, tehdä aloitteita ja ilmaista mielipiteensä*
- *yhteisön jäsenten välisten valtasuhteiden vaikuttavuuden tunnistaminen, tiedostaminen ja avoin dialogi pedagogisia ratkaisuja tehtäessä*
- *lapset ja aikuiset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä (esiopetusryhmän tai esiopetusyksikön ryhmien yhteinen toiminta, kuten erilaiset projektit)*

Esiopetuksen vuosittaiset toimintakulttuurin painopisteet kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa. Lasten ryhmäytymistä tuetaan, jotta kukaan ei tuntisi oloaan ulkopuoliseksi tai kiusatuksi. Ystävällisyys, ilo ja huumori rakentavat koko ryhmän hyvää ilmapiiriä, vahvistavat me-henkeä luoden yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä. Henkilöstö antaa mallin siitä, miten voi kannustaa ja huomioida muita positiivisen pedagogiikan periaatteella. Lapset oppivat antamaan toisilleen myönteistä palautetta ja huomaamaan omia ja toisten vahvuuksia. Toimintakulttuurin kehittämisen toteutumista arvioidaan vuosittaisen itsearvioinnin yhteydessä.

Kiusaamista, häirintää, syrjintää ja väkivaltaa ehkäistään sekä varhaiskasvatustyöryhmän toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman että perusopetuksen kanssa yhdessä tehdyn esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelman mukaisesti.

Esiopetusryhmien toimenpiteet kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan. Kaikessa toiminnassa noudatetaan Tampereen kaupungin määrittämiä turvallisemman tilan periaatteita. Tampereella toteutetaan esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä, jota varhaiskasvatustyöryhmän johtajat ja rehtorit suunnittelevat ja arvioivat yhdessä henkilöstön kanssa. Tavoite on, että yhteistyötä tehdään vähintään viisi tuntia viikossa. Esiopetusryhmät muodostetaan yhteistyössä.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁴⁵ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus 4 § ([422/2012](#))

tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Tampere

Leikkiä ja lasten yhdenvertaisuutta tukeva oppimisympäristö

Tampereen kaupungin esiopetuksessa hyödynnetään leikkiä tukevia oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat leikeissä oppimisen, ilmiöiden tutkimisen ja ihmettelyn. Oppimisympäristöjen rakentamisessa huomioidaan esiopetuspäivä kokonaisuutena. Suunnitelmallisesti rakennettu oppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuksia tutustua omatoimisesti uusiin materiaaleihin, välineisiin ja ilmiöihin, mikä tukee esiopetuksen pedagogiikkaa myös lasten itsenäisen leikin aikana. Tämä edellyttää muun muassa materiaalien ja välineiden esillä ja saatavilla oloa lasten näkökulmasta. Digitaalisia oppimisympäristöjä ja sovelluksia hyödynnetään leikkien rikastuttamisessa. Henkilöstö tarjoaa lapsille liikunta- ja luontoelämyksiä erilaisissa oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöjen kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota ja lapset otetaan mukaan niin suunnittelu- kuin toteuttamisvaiheissa. Oppimisympäristöjä suunniteltaessa huomioidaan leikkien pitkäkestoisuus sekä osallisuuden ja tuen näkökulmasta helposti lapsille hahmotettava ja hallittavissa oleva ympäristö. Ryhmien moninaisuus otetaan huomioon oppimisympäristöjä suunniteltaessa. Näin tuetaan lasten välistä yhdenvertaisuutta ja huomioidaan moninaisista taustoista tulevat lapset. Huoltajille annetaan mahdollisuus tuottaa tietoa ja ideoita oppimisympäristöjen suunnittelun ja kehittämisen tueksi. Apuna käytetään mm. pedagogista dokumentointia.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁴⁶ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁴⁷. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

⁴⁶ Perusopetuslaki 47a (1267/2013)

⁴⁷ Perusopetuslaki 40-41 § ([642/2010](#))

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Tampere

Tampereella lähes kaikki esiopetusryhmät on sijoitettu kouluille, jolloin perusopetuksen toimintakulttuuri tulee tutuksi jo esiopetusvuonna. Esiopetuksen henkilöstö panostaa lasten keskinäiseen ryhmäytymiseen, mikä lisää lasten kiinnittymistä yhteisöön ja vahvistaa turvallisuudentunnetta siirtymässä. Siirtymävaiheissa kiinnitetään huomiota luottamussuhteen syntymiseen lasten ja henkilöstön välillä.

Henkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä perusopetuksen sekä tarvittaessa monialaisten ammattilaisten, kuten koulukuraattorin ja -psykologin kanssa. Tampereen kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen siirtymäkäytänteet kuvataan tarkemmin esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

Tampere

Esiopetus ilta- ja vuorohoidossa

Vuorohoidon ja iltahoidon esiopetus järjestetään huomioiden lapsen ja perheen vuorokausi- ja viikkorytmi. Yhteistyö huoltajien kanssa on oleellinen osa esiopetuksen toteuttamista. Esiopettajat ja huoltajat yhdessä vastaavat siitä, että lapsen esiopetuksesta osa toteutetaan ryhmämuotoisena vertaisryhmässä ja osa yksilölliseen oppimissuunnitelmaan perustuen iltaisin ja viikonloppuisin eri-ikäisten lasten kanssa.

Tavoitteena on, että vähintään kolmasosa esiopetuksesta tapahtuu ryhmämuotoisena. Ilta- ja vuorohoidossa toteutettavassa esiopetuksessa korostuu esiopettajan ja muun henkilöstön yhteistyön merkitys, jotta esiopetus toteutuu yhdenvertaisesti vuorokausi- ja viikkorytmistä huolimatta.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen

osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskennellessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Tampere

Esiopetuksen työtapojen valinnassa lähtökohtana on toiminnallinen oppiminen. Toiminnallinen oppiminen perustuu lapsen osallisuuteen, kehollisuuteen, tunnekokemuksiin ja aistihavaintoihin, mikä ohjaa työtapojen valintaa ja käyttöä. Esiopetuksen henkilöstö hahmottaa lapsen päivän kokonaisuutena, joka tarjoaa tilaisuuksia oppimiseen ja opitun harjoitteluun toiminnallisesti. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan työtavat, jotka tukevat esiopetuksen tavoitteiden toteutumista erilaisissa oppimisympäristöissä.

Esiopetuksen pedagogiikkaa toteutetaan monipuolisesti myös ulkoympäristöissä. Tampereella tarjotaan metsäesiotusta, jossa oppimisympäristönä toimii metsä. Luonto ja ympäristökasvatus ohjaavat vahvasti toiminnan pedagogisia sisältöjä ja toiminnallisia työtapoja

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁴⁸ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen⁴⁹ tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen

⁴⁸ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. ([628/1998](#)); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. ([852/1998](#))

⁴⁹ Valtioneuvoston asetus 5 § ([422/2012](#))

henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan⁵⁰ kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁵¹ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁵². Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁵³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Tampere

⁵⁰ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. ([628/1998](#))

⁵¹ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. ([852/1998](#))

⁵² Perusopetuslaki 22 § 1 mom. ([628/1998](#))

⁵³ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. ([628/1998](#))

Kehittävä arviointi esiopetuksessa

Esiopetuksen arviointi pohjautuu kehittävään arviointikulttuuriin, jossa korostuvat osallisuus ja osallistujien välinen luottamus. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palveluryhmällä on vastuu toimintansa laadusta ja sen kehittämisestä. Tampereen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvioinnin ja laadunhallinnan käsikirjassa kuvataan arviointitiedon kokonaisuus, keräämisen tasot, arvioinnin vastuuryhmät ja arvioinnin toteuttaminen yksiköissä lasten, huoltajien sekä henkilöstön osalta. Laadukkaan esiopetuksen tunnusmerkkejä on kuvattu liitteessä 1.

Tampereen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja siihen liittyvän yhteistyön toteutumista arvioidaan säännöllisesti osana esiopetuksen kehittämistä. Esiopetuksen yksikön lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan vuosittaiset Tampereen strategiasta nousevat yhteistyön painopisteet ja lapsilta sekä henkilöstöltä nousevat toimintakulttuurin kehittämiskohteet. Arvioinnin tueksi esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan on liitetty esiopetuksen laatukriteerit, esiopetuksen arvioinnin laatutasot kohdealueittain sekä lapsen ajatuksia kartoittava Miten minulla menee -kysely. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä mittaamaan on laadittu Esi- ja alkuopetuksen kehittämisen portaat. Kielitietoista pedagogiikkaa kehitetään ja arvioidaan esiopetuksessa KieliPeda-työvälineen avulla. Esiopetuksen huoltajille ja henkilöstölle tehdään arviointikyselyt vuosittain. Esiopetusyksikön toimintaa arvioidaan kaksi kertaa vuodessa käyttäen apuna lukuvuosisuunnitelmassa liitteenä olevia laatukriteeristöä ja laatutasoja.

Esiopetushenkilöstö tukee lasta itsearvioinnin oppimisessa, mikä on parhaimmillaan arjen hetkissä tapahtuvaa keskustelua ja osa luontevaa vuorovaikutusta. On tärkeää, että lapset saavat arvioida ja ilmaista mielipiteensä muustakin kuin omasta suoriutumisestaan ja oppimisestaan. Lapsen itsearviointi on vahvasti yhteydessä lapsen osallisuuden toteutumiseen. Itsearvioinnin oppimista tukevia menetelmiä on kuvattu lisää Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvioinnin ja laadunhallinnan käsikirjassa.

Pedagoginen dokumentointi osana arviointia ja tiedonsiirtoa

Pedagoginen dokumentointi ja havainnointi arjessa ovat esiopetuksen suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen keskeisiä työmenetelmiä. Ne myös mahdollistavat lasten ja huoltajien osallistumisen. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa (LEOPS) kuvataan, millaisten keskustelujen ja toiminnan kautta lapsi voi osallistua esiopetuksen tavoitteiden suunnitteluun ja arviointiin. Esiopetuksen henkilöstö toteuttaa pedagogista dokumentointia myös digitaalisin menetelmin. Lapset ovat osallisina dokumentoinnissa esimerkiksi videoimalla, valokuvaamalla tai äänittämällä itse.

Dokumentoinnin avulla huoltajille tehdään näkyväksi esiopetuksen arkea, pedagogista sisältöä ja menetelmiä sekä arvioidaan toimintaa suhteessa toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin. Pedagogisia dokumentteja hyödynnetään lukuvuosisuunnitelman jatkuvassa päivittämisessä ja moniammatillisessa yhteistyössä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma toimii tiedonsiirron välineenä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Esiopetuksessa kaikille lapsille laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) tai henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), ja ne toimivat tiedonsiirron välineinä perusopetukseen tai mahdollisesti esiopetuspaikan vaihtuessa toimintavuoden aikana.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- *lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet*

- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki ja sen arviointi
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu

Mikäli esiopetuksen aikana arvioidaan, että lapsi tarvitsee tehostettua tukea, tehdään pedagoginen arvio. Mikäli esiopetuksen aikana arvioidaan, että lapsi tarvitsee erityistä tukea, tehdään tarvittaessa pedagoginen selvitys. Erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös. Perusopetukseen siirtyville lapsille tehdään myös tarpeen mukaan pedagoginen arvio tai selvitys.

Lukuvuoden päättyessä lapselle annetaan todistus osallistumisesta esiopetukseen. Todistus laaditaan Tampereen kaupungin todistus pohjalle.

Arviointikulttuurin kulmakivet

VARHAISKASVATUKSEN JA ESIOPETUKSEN YKSIKÖISSÄ

1.

Arvioinnin periaatteista ja käytänteistä sopiminen yksikössä

- Syksyllä yksiköiden johtotiimit ja tiimit käyvät yhdessä läpi arvioinnin periaatteet ja käytänteet.
- Sovitaan, miten huoltajien kanssa käydyissä vasu- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa sekä toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmissa esiin nostetut tavoitteet ja painopisteet, kuten laadun indikaattorit, näkyvät käytännössä ryhmien suunnitelmissa.
- Sovitaan, miten toiminnasta tiedotetaan huoltajia.

3.

Lapsiryhmän pedagogisen suunnitelman laatiminen ja säännöllinen arviointi

- Lapsiryhmän pedagogisesta suunnitelmasta vastaa lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.
- Suunnitelman lähtökohtina ovat lasten mielenkiinnon kohteet, vanhempainkeskustelut ja henkilöstön tekemät havainnot lapsista.
- Ryhmän toimintakäytännöistä sovitaan toimintakauden alkaessa ja ne kirjataan lapsiryhmän pedagogiseen suunnitelmaan sekä ryhmän henkilöstön tekemään tiimisopimukseen.
- Toimintakäytäntöjä ja pedagogista suunnitelmaa arvioidaan säännöllisissä tiimipalaverissa.

5.

Arvioinnin seuranta ja toiminnan kehittäminen

- Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.
- Arviointiin osallistuvat henkilöstö, lapset ja huoltajat.
- Toiminnan kehittämisessä hyödynnetään tietoa, joka on saatu lapsien havainnoinneista ja huoltajien kanssa käydyistä keskusteluista.

2.

Toiminnan tavoitteista ja arvioinnista sopiminen huoltajien kanssa

- Jokaisen toimintakauden alkaessa käydään keskustelu lapsen huoltajien kanssa pedagogisen toiminnan tavoitteista sekä arvioinnin apuna käytettävästä toiminnan dokumentoinnista.
- Toiminnan tavoitteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.
- Keskustelussa kerrotaan vanhemmille tiedottamiskäytännöistä lapsen kasvun ja oppimisen sekä toiminnan suhteen.

4.

Päivittäinen keskustelu, viestintä ja pedagoginen dokumentointi

- Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen.
- Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.
- Myös tiimit käyvät jatkuvaa keskustelua ja arviointia tiimipalaverissa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuviot 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään

monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Tampere

Kulttuurikasvatusohjelma Taidekaari tarjoaa vuosittain esioppilaille ilmaisun eri muotoja hyödyntävän kokonaisuuden, jossa käsitellään ympäristöön liittyviä teemoja.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia

innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla eri kieliä yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Tampere

Esiopetuksen lukutaitotyö ja lukemaan innostaminen

Kansallinen lukutaitostrategia 2030 kuvaa toimia monilukutaidon vahvistamiseksi. Strategiaassa lukutaito määritellään monilukutaitona, joka sisältää kaikenlaisten tekstien lukemisen ja tuottamisen taidot perinteisistä kirjoitetuista teksteistä esimerkiksi audiovisuaalisiin esityksiin.

Saadakseen valmiuksia toimia erilaisten tekstien keskellä monilukutaitoisesti, lapset tarvitsevat monipuolisia kokemuksia eri tekstimaailmoista. Esiopetuksessa lapsille tarjotaan monenlaisia tekstejä ja tekstilajeja, kuten satuja, loruja, tieto- ja mediatekstejä sekä pelejä. Tutustumalla eri tekstilajeihin tuetaan lasten kielitietoisuutta ja ohjataan heitä valitsemaan itseään kiinnostavia tekstejä. Samalla herätellään lasten lukuintoa ja motivaatiota lukemiseen.

Varhennettu kielikasvatus Kikatus

Perusopetuksessa ensimmäisen vieraan kielen (A1-kieli) opetus alkaa 1. luokalla, ja valinta ensimmäisen vieraan kielen aloittamisesta tehdään esiopetuskevällä. Esiopetuksessa varhennettu kielikasvatus (Kikatus), tarkoittaa tutustumista lasten kanssa eri kieliin ja kulttuureihin toiminnallisilla ja leikkillisillä menetelmillä. Kikatukset toteutetaan yhden vuosiviikkotunnin mittaisena opetuksena, ja kielet valikoituvat kunkin koulun ja sen koulupolun A-kielten mukaisesti (englanti, espanja, kiina, ranska, saksa, venäjä). Esiopetuksen henkilöstö ja Kikatusta pitävä opettaja voivat suunnitella sisältöjä yhdessä huomioiden lasten mielenkiinnon kohteet.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on

vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen

kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatusta liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämäntilanteiden pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on matemaattisten taitojen opetteluun sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelämällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään matemaattisia taitojaan toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraussuhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää

oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja taitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävästä elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoon ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisestä ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja

tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudesta turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Tampere

Lasten kanssa keskustellaan turvallisesta median käytöstä, ikärajoista sekä oman toiminnan vaikutuksista toisiin. Lapset tutustuvat mediaan ja käyttävät digivälineitä henkilöstön valvonnassa, joten digitaalinen turvallisuus edellyttää henkilöstön tietoisuutta tietosuoja- ja turvaohjeista.

Lasten kanssa harjoitellaan digitaalisten välineiden ergonomista käyttöä tauottamalla työskentelyä ja kiinnittämällä huomiota työskentelyasentoihin sekä ääni- ja kirkkausasetuksiin. Liikunta- ja ruokakasvatuksesta kerrotaan lisää luvussa 2.5.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁵⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Tampere

Kielitietoisen pedagogiikan toteuttaminen

Jokaisessa ryhmässä toteutetaan kielitietoista esiopetusta osana kielellisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti vastuullista pedagogiikkaa. Esiopetuksessa kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus on arvokas voimavara yhteisölle. Toiminnassa kiinnitetään huomiota yhdessä tekemiseen sekä myönteisen, yhteisöllisen ilmapiirin luomiseen ja vahvistamiseen. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksen toiminnan suunnittelun tueksi. Kielitietoisen pedagogiikan toteuttamisessa ja arvioinnissa hyödynnetään KieliPeda-työvälinettä lukuvuosisuunnitelman mukaisesti.

Esiopetus tukee lapsen ja perheen kotoutumista. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä ja lapsen oman äidinkielen/-kielten sekä suomen kielen kehityksestä ja tukemisesta. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkaukspalveluita.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

⁵⁴ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. ([1288/1999](#))

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁵⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksikielisiä tai monikielisiä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua

⁵⁵ Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)

kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla. Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielillä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Tampere

Kaksikielistä esiopetusta tarjoavat perusopetuksen koulut: Wivi Lönnin koulu (ranska), Tammelan koulu (saksa) ja Tampereen kansainvälinen koulu FISTA (englanti). Ruotsinkielistä esiopetusta tarjoaa Svenska Samskolan i Tammerfors. Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa huomioidaan lapsen suomen kielen vahvistaminen. Suomen kielen opettamiseen, tukemiseen ja kehittämiseen käytetään vähintään 20 % esiopetusajasta.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja opiskeluhoito muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain⁵⁶ mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on

⁵⁶ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ([642/2010](#))

tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Taulukko 1. Tuen järjestämisen käytänteet Tampereella

	Yleinen	Tehostettu	Erityinen
PoL ja OPS perusteet	Erilaiset, yksittäiset tuen muodot ja tavat Tuki kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan	Useita säännöllisesti tai samanaikaisesti toteutettavia tukimuotoja Jos tehostetun tuen antaminen aloitetaan esiopetuksessa, sitä ennen laaditaan pedagoginen arvio Tuki kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan	Useita säännöllisesti ja samanaikaisesti toteutettavia tukimuotoja Jos erityisen tuen antaminen aloitetaan esiopetuksessa, sitä ennen laaditaan pedagoginen selvitys Tuki kirjataan HOJKSiin
Oppimäärä	Yleinen esiopetuksen opetussuunnitelma	Yleinen esiopetuksen opetussuunnitelma	Yleinen esiopetuksen opetussuunnitelma ja yksilölliset mukautukset
Oppivelvollisuus	Yleinen	Yleinen	Yleinen tai Pidennetty oppivelvollisuus
Opetusjärjestelyt	Oma esiopetusryhmä, joustavat ryhmittelyt	Oma esiopetusryhmä ja joustavat ryhmittelyt tai pienempi ryhmä	Erityisopetus ja muu tuki omassa esiopetusryhmässä tai pienemmässä ryhmässä
Tuen kesto	Yleistä tukea annetaan tarvittaessa Yksi tai useampia tukimuotoja yhtä aikaa käytössä	Tuen monimuotoinen ja säännöllinen tarve jatkuu yli 6 kk	Pääsääntöisesti edellyttää tehostetun tuen antamista vähintään 6 kk, mikäli lapsella ei ole aiemmin todettu erityisen tuen tarvetta

Tuen toteuttamisen käytänteet

Tampereen kaupungin esiopetuksessa yleistä, tehostettua ja erityistä tukea järjestetään ensisijaisesti lähiesiopetusryhmässä ja lapsen omalla kasvun ja oppimisen polulla. Esiopetusryhmät suunnittelevat vuosittain varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen toimijoiden yhteistyönä. Erityinen tuki järjestetään aina vähintään integraatioperiaatteen mukaisesti. Kuntatason koordinoinnilla varmistetaan tuen yhdenvertainen toteutuminen koko kunnan alueella esi- ja perusopetuksessa.

Esiopetuksessa toteutettava tuki suunnitellaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Tuen toteuttamisessa käytetään erilaisia tuen toteuttamisen muotoja kuten oppimisympäristön joustavia järjestelyjä, samanaikaisopetusta tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelyä, avustajapalveluita tai opetusta integroidussa tai erityisryhmässä. Tuen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään koko toimintayksikön moniammatillista tietoutta sekä lapsen tarpeiden mukaisesti myös muiden asiantuntijoiden osaamista.

Tuen ja ohjauksen saaminen kuuluvat lapsen oikeuksiin. Pedagoginen työote, ohjaus ja tuen antaminen kuuluvat jokaisen esiopetuksessa työskentelevän tehtäviin. Laadukkaan pedagogiikan ja kolmiportaisen tuen periaatteita, kattavuutta ja vaikuttavuutta suunnitellaan ja arvioidaan esiopetusyksikön pedagogisen tuen tiimissä. Tiimi kokoontuu säännöllisesti, jotta tuen suunnittelua ja kohdentamista voidaan riittävässä määrin tarkastella. Pedagogisen tuen tiimin toiminnassa esille nousseita aiheita voidaan hyödyntää yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän työskentelyssä. Tiimin koollekutsumisesta vastaa esiopetusyksiköstä vastaava varhaiskasvatusyksikön johtaja.

Pedagogisen tuen tiimi käsittelee pedagogiset arviot ja selvitykset, suunnittelee lapsen tuen järjestämistä monialaisessa yhteistyössä ja huolehtii pedagogisen tuen prosessin kulusta. Pedagogisen tuen tiimin kokouksista laaditaan muistio, johon kirjataan käsitellyt asiat yleisesti. Lapsikohtaiset tiedot kirjataan lapsen pedagogisiin asiakirjoihin. Tiedonsiirto hoidetaan perusopetuksen järjestäjälle esiopetusvuoden päättyessä.

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä⁵⁷ huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa.

Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän

⁵⁷ Valtioneuvoston asetus [\(422/2012\)](#)

suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoillon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto).

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osaa aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea⁵⁸ hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

⁵⁸ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. ([642/2010](#))

Tampere

Tehostettua tukea annetaan kaikissa esiopetusryhmissä Tampereen tuen järjestämistä ohjaavien periaatteiden mukaan (Liite 1). Tehostetun tuen käytännöt sekä tuen vaikutusten seuranta ja arviointi kirjataan lapsikohtaisesti lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS).

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.
-

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen⁵⁹ aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Tampere

Pedagogisen arvon avulla selvitetään lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kokonaistilanne sekä toteutuneet tukitoimet. Arvon perusteella suunnitellaan, millaisia tukitoimia lapselle tulisi jatkossa järjestää.

Pedagogisen arvon laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa. Laadinnasta vastaa esiopetuksen opettaja. Jos lapsen tehostetun tuen tarve jatkuu esiopetuksen jälkeen, pedagoginen arvio toimii tiedonsiirron välineenä perusopetukseen.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen⁶⁰ aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

⁵⁹ Laki perusopetuslain muuttamisesta [1288/2013](#), 16 a §

⁶⁰ Laki perusopetuslain muuttamisesta [1288/2013](#), 16 a §

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä⁶¹ lapsen ja huoltajan kanssa. Laatumiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhoillon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tampere

Esiopetuksen opettaja vastaa oppimissuunnitelman laatimisesta. Tehostetun tuen toteutumista ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti. Esiopetusvuoden keväällä päivitetty oppimissuunnitelma voi toimia tiedonsiirron välineenä perusopetukseen, mikäli huoltajien kanssa näin sovitaan.

⁶¹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. [\(642/2010\)](#)

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain⁶² mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkittamis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Tampere

Erityinen tuki järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa lähiesiopetuspaikassa. Erityistä tukea annetaan kaikissa esiopetusryhmissä Tampereen tuen järjestämistä ohjaavien periaatteiden mukaan (Liite 1). Mikäli lähiesiopetuspaikassa annettava tuki ei riitä, erityinen tuki järjestetään lapsen omalla kasvun ja oppimisen polulla tai oman alueen palveluna. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös. Erityisen tuen käytännön järjestelyt, integraation toteuttaminen, tuen toteutumisen seuranta ja arviointi kirjataan lapsen henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS).

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea⁶³ koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoillon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

⁶² Perusopetuslaki 17 § 1 mom. ([642/2010](#))

⁶³ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. ([642/2010](#)) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § ([434/2003](#))

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi⁶⁴.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tampere

Mikäli tehostetulla tuella ei pystytä riittävästi vastaamaan lapsen tuen tarpeisiin, laaditaan pedagoginen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaavat esiopetuksen opettaja ja erityisopettaja. Asiakirja käsitellään pedagogisen tuen tiimissä moniammatillisessa yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Pedagogisen selvityksen perusteella laaditaan tarvittaessa erityisen tuen päätös. Jos lapsen erityisen tuen tarve jatkuu esiopetuksen jälkeen, pedagoginen selvitys toimii tiedonsiirron välineenä perusopetukseen.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen⁶⁵ antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea⁶⁶ koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain⁶⁷ mukaisesti. Erityisen tuen⁶⁸ päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat

⁶⁴ Perusopetuslaki 17§ 3 mom. ([642/2010](#))

⁶⁵ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. ([642 /2010](#))

⁶⁶ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. ([642/2010](#))

⁶⁷ Hallintolaki ([434/2003](#))

⁶⁸ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. ([642/2010](#))

voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁶⁹. Päätös⁷⁰ on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen⁷¹ päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muutoin. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Tampere

Erityisen tuen päätöksen valmistelusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Päätöksen tekee aluejohtaja.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea⁷² koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

⁶⁹ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. ([642/2010](#))

⁷⁰ Hallintolaki 45§ 1 mom. ([434/2003](#))

⁷¹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. ([642/2010](#))

⁷² Perusopetuslaki 17 a § ([642/2010](#))

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKS:n tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKS:n tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS⁷³ tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Tampere

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja ja se laaditaan lokakuun loppuun mennessä. Esiopetusvuoden keväällä päivitetty HOJKS voi toimia tiedonsiirron välineenä perusopetukseen, mikäli huoltajien kanssa näin sovitaan.

⁷³ Perusopetuslaki 17 a § ([642/2010](#))

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa⁷⁴ säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden⁷⁵ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen⁷⁶. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus⁷⁷ saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen⁷⁸ vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Tampere

Suositus pidennetystä oppivelvollisuudesta tulee lapsen kehitystä tutkivalta tai hoitovastuussa olevalta taholta. Esiopetuksen ajoittuminen, opetuksen järjestämispaikka ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan yhteistyössä huoltajien, varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen toimijoiden kanssa. Lapsen opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään esi- ja perusopetuksen toimijoiden yhteistyötä.

⁷⁴ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ([628/1998](#))

⁷⁵ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. ([628/1998](#))

⁷⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ([HE 86/1997](#))

⁷⁷ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. ([642/2010](#)) ja 26 a § 2-3 mom. ([1040/2014](#))

⁷⁸ Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 27 §

Tampereella pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvä oppivelvollisuutta edeltävä vapaaehtoinen esiopetus 5-vuotiaille järjestetään päiväkodissa muun toiminnan yhteydessä. Lisäksi päiväkotiryhmässä voidaan järjestää esiopetusta pidennettyä oppivelvollisuutta suorittaville 6- ja 7-vuotiaille, mikäli se on lapsen edun mukaista ja opetuksen kannalta tarkoituksenmukaista.

Taulukko 2: Pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamisen vaihtoehdot

Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3	Lisätietoja
5-vuotiaana ensimmäinen esiopetusvuosi (E1), vapaaehtoinen VARHAISKASVATUS	6-vuotiaana ensimmäinen esiopetusvuosi (E1), pakollinen VARHAISKASVATUS/ ESIOPETUS	6-vuotiaana ensimmäinen esiopetusvuosi (E1), pakollinen VARHAISKASVATUS/ ESIOPETUS	Päätös opetuspaikasta harkitaan yksilökohtaisesti erityisen tuen päätöksen yhteydessä.
6-vuotiaana toinen esiopetusvuosi (E2) VARHAISKASVATUS/ ESIOPETUS	7-vuotiaana toinen esiopetusvuosi (E2) VARHAISKASVATUS/ ESIOPETUS	7-vuotiaana perusopetuksen 1. luokka PERUSOPETUS	
7-vuotiaana perusopetuksen 1. luokka PERUSOPETUS	8-vuotiaana perusopetuksen 1. luokka PERUSOPETUS		Lapsen aloittaessa perusopetuksen 8-vuotiaana tulee tehdä erillinen hallintopäätös perusopetuksen aloittamisesta vuotta myöhemmin (PoL 27§)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta⁷⁹ muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

⁷⁹ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. ([642/2010](#))

Tampere

Osa-aikainen erityisopetus on suunnitelmallista, tavoitteellista, joustavaa ja lapsen tarpeet huomioon ottavaa. Lasta tuetaan kokonaisvaltaisesti kasvun, kehityksen ja oppimisen osa-alueilla. Tavoitteena on antaa myönteisiä oppimiskokemuksia ja vahvistaa lapsen näkemystä omasta roolistaan oppijana.

Osa-aikainen erityisopetus tukee henkilöstön työtä ja tarjoaa erityisopetuksen asiantuntemuksen esiopetuksen käyttöön. Erityisopettaja osallistuu moniammatilliseen yhteistyöhön sekä pedagogisen tuen suunnitteluun ja kohdentamiseen. Esiopetuksessa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja koulun laaja-alainen erityisopettaja.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta⁸⁰ opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

⁸⁰ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. ([477/2003](#))

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Tampere

Avustajapalveluiden tarpeen, määrän ja laadun kartoittavat varhaiskasvatuksen erityisopettajat yhteistyössä varhaiskasvatussyksikön johtajien ja aluejohtajien kanssa sekä tarvittaessa moniammatillisessa yhteistyössä.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta⁸¹.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetuyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia⁸².

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁸³. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus⁸⁴.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä⁸⁵ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin⁸⁶, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna⁸⁷, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

⁸¹ Perusopetuslaki 14 § (477/2003) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (377/2022)

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

⁸⁴ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁸⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § (377/2022)

⁸⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

⁸⁷ Terveystieteiden tutkimuskeskuslaki 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (377/2022).

Opiskeluhuollon toteuttaminen

Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on osa opetuksen järjestäjän suunnitelmaa ja korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opiskeluhoitotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Esi- ja perusopetuksessa on tämän lisäksi käytössä koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon yhteinen osuus sekä koulujen lukuvuosisuunnitelman opiskeluhoito-osa, joka laaditaan lukuvuoden alkaessa opetushenkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Koulujen, oppilaitosten ja opiskelijoiden arjessa toteutuva opiskeluhoito muodostuu kokonaisuudesta, jossa järjestämistä vastuu kuuluu sekä Tampereen kaupungille että Pirkanmaan hyvinvointialueelle. Tampereen kaupunki on vastuussa opiskeluhuollon kokonaisuuden suunnitelmallisesta toteuttamisesta. Opiskeluhoito järjestetään yhteistyössä kaupungin sekä Pirkanmaan hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa siten, että opiskeluhollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Opiskeluhoitosuunnitelma on laadittu yhdessä oppilaitosten ja opiskeluhuollon henkilöstön sekä opiskelijoiden kanssa. Suunnitelman toteutumista seurataan ja sitä tarkistetaan tarvittaessa. Koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma on osa kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁸⁸. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁸⁹.

⁸⁸ Perusopetuslaki 7 § ([628/1998](#))

⁸⁹ Valtioneuvoston asetus ([422/2012](#)) 3 § ja 10 §

Montessoripedagoginen esiopetus

Montessorikasvatus ja -esiopetus toteutuvat oppimisympäristössä, jossa on keskeistä lasten välinen vuorovaikutus, henkilöstön ohjaus ja montessorivälineistä muodostuvat toimintakokonaisuudet.

Montessoripedagoginen varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat yhtenäisen, tavoitteiltaan ja toimintatavoiltaan johdonmukaisen kasvun ja oppimisen polun. Esi- ja alkuopetuksessa montessoripedagogiikan tunnusmerkkejä ovat tiiviissä yhteistyössä toimivat ikäryhmät, jotka toimivat samoissa luokkatiloissa ja käyttävät osin yhteisiä materiaaleja työskennellessään erikokoisissa pienryhmissä. Yhteiset opiskelukokonaisuudet sekä pitkät yhtäjaksoiset työskentelyajat mahdollistavat lapsen yksilöllisen etenemisen ja lapsen omista kiinnostuksen kohteista lähtevät projektit myös yli ikärajojen.

Henkilöstön systemaattinen havainnointi perustuu montessoripedagogiseen teoretietoon lapsen kehityksen eri vaiheista ja herkkyykskausista. Havaintojen perusteella henkilöstö vastaa lasten erilaisiin kehityksellisiin tarpeisiin sekä kiinnostuksen kohteisiin ohjaamalla toimintaa ja esittelemällä uusia tehtäviä. Välineistö on jaoteltu aihealueittain ja loogisesti eteneviin toiminnallisiin kokonaisuuksiin. Montessorivälineiden avulla lapsi harjoittelee myös itsearviointia.

Montessorikasvatuksen ytimenä on pedagogisesti valmisteltu oppimisympäristö, jossa monipuoliset toimintamahdollisuudet ovat lasten ulottuvilla. Henkilöstö valmistelee ja ylläpitää ympäristöä toimivaksi. Montessoritoiminnan perusajatuksena on "Auta minua tekemään itse!".

LIITE 1: Kasvun ja oppimisen tuki ja sen toteuttamisen käytännöt esiopetuksessa

YLEINEN TUKI	TEHOSTETTU TUKI	ERITYINEN TUKI
<p>Kohdennetaan oppilaalle tukea, joka on lyhytaikaista ja tilapäistä</p> <ul style="list-style-type: none"> Tuki mahdollista toteuttaa erityisopettajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä muun opetuksen yhteydessä <p>TAI</p> <ul style="list-style-type: none"> Kohdennetaan oppilaalle jatkuvaa tukea, mutta annettava tuki on kapea-alaista, esim. puheopetus <p>Arvioidaan ja kehitetään opetusta yksilön näkökulmasta</p> <p>Vahvennetaan pedagogiikkaa yksilön näkökulmasta</p> <p>Lisätään opetusmenetelmien monikanavaisuutta</p> <p>Otetaan opetusta tukevia menetelmiä opetusryhmän yhteiseen käyttöön</p> <p>Tarkistetaan, että oppilaan ohjaus on riittävää</p> <p>Kirjataan yleinen tuki oppilaan oppimissuunnitelmaan</p> <p>Annetaan seuraavia tuen muotoja:</p> <ul style="list-style-type: none"> joustavat ryhmät koulunkäynninohjaaja/avustaja eriyttäminen samanaikaisopetus osa-aikainen erityisopetus <p>Tehdään säännöllistä yhteistyötä huoltajien kanssa</p>	<p>Todetaan vahvemman tuen tarve</p> <ul style="list-style-type: none"> Tuki kohdistuu useisiin esiopetuksen sisältöihin (vs. painoalueopetus) Tuki kohdistuu oppilaan käyttäytymiseen ja/tai toiminnan ohjaukseen tai oppilaan kokonaistilanteeseen <p>Kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan ja pedagoginen arvio tehdään oppilaan siirtyessä perusopetukseen, mikäli tehostetun tuen tarve jatkuu</p> <p>Toteutetaan oppilaan kasvatusta, opetus ja arjen kuntoutus vertaisryhmässä erilaisia menetelmiä käyttäen:</p> <ul style="list-style-type: none"> samanaikaisopetus osa-aikainen erityisopetus koulunkäynninohjaaja/avustaja erilaiset oppimisympäristöt ja monipuoliset pedagogiset menetelmät tuen tarpeen perusteella kohdennetut pienryhmät strukturoitu arki moniammatillisuus pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa <p>Tehdään tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa</p> <p>Tehdään yhteistyötä muiden oppilasta kuntouttavien/hoitavien tahojen kanssa</p>	<p>Todetaan tehostetun tuen riittämättömyys tai on todettu erityisen tuen tarve</p> <p>Erityisen tuen järjestämistapoja esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> yksilöllistetty opetus integroitu esiopetusryhmä eritysryhmä <p>Tehdään intensiivistä yhteistyötä muiden oppilasta kuntouttavien ja hoitavien tahojen kanssa</p> <p>Kirjataan HOJKSiin, jos on tehty erityisen tuen päätös. Jos ei ole päätöstä, kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan.</p> <p>Pedagoginen selvitys tehdään oppilaan siirtyessä perusopetukseen, mikäli erityisen tuen tarve jatkuu.</p> <p>Arvioidaan oppilaan saamaa tukea moniammatillisesti</p> <p>Tehdään tiivistä ja säännöllistä yhteistyötä huoltajien kanssa</p> <p>Huomioidaan oppilaan tuen tarpeet kasvatuksessa, opetuksessa ja kuntouttavassa arjessa</p> <ul style="list-style-type: none"> sosiaaliset suhteet ja osallisuus erilaiset oppimisympäristöt yksilöllinen opetus ja ohjaus perustaitojen harjoitteluun vaadittava aika yksilölliset tavoitteet mahdollinen pidennetty oppivelvollisuus <p>Käytetään erityisopettajan palveluja kokoaikaisesti tai osa-aikaisena erityisopetuksena</p>
<p>Arviointi: Mitä on tehty, tuen vaikuttavuus?</p>		
<p>Arviointi: Mitä on tehty, tuen vaikuttavuus?</p>		

Arviointi:
Tarvittaessa annetaan yleistä tukea, oppilas ja huoltajat osallisina tuen järjestämisessä

LAADUKAS ESIOPETUS

- Pedagoginen sensitiivisyys: oppilaan hyvä kohtelu, osallisuus, aikuisen aito läsnäolo, hyvä vuorovaikutus
- Oppilaan kasvun ja kehityksen tunteminen
- Taito havainnoida, suunnitella ja arvioida opetusta
- Oppilaan ja/tai ryhmän ohjaus- ja hallintataidot
- Ryhmän käytäntöjen arviointi, strukturointi
- Moniammatillisen tuen hyödyntäminen pedagogiikan apuna
- Joustavien ryhmittelyjen ja samanaikaisopetuksen hyödyntäminen
- Oppimisen jatkuva seuraaminen
- Luottamuksellisen yhteistyön luominen huoltajien kanssa
- Erilaisten opetusmenetelmien käyttö
- Oppimisympäristön rakentaminen
- Tiimityön hyödyntäminen

VIITTEET

- 1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§
- 2 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§
- 3 Valtioneuvoston asetus (422/2012)
- 4 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)
- 5 Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.
- 6 Lastensuojelulaki ([417/2007](#)) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ([1287/2013](#)) 12 §
- 7 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6§
- 8 Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)
- 9 Perusopetuslaki ([628/1998](#)) 15 § 1 mom.
- 10 Perusopetusasetus 9 § ([852/1998](#))
- 11 Perusopetuslaki 47a ([1267/2013](#)); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
- 12 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. ([477/2003](#))
- 13 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ([642/2010](#))
- 14 Perusopetuslaki 16 a ja 17a ([642/2010](#))
- 15 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. ([1296/2013](#))
- 16 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §
- 17 Perusopetuslaki 3 a § (163 / 2022)
- 18 Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)
- 19 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- 20 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)
- 21 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
- 22 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.
- 23 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)
- 24 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)
- 25 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)
- 26 Perusopetuslaki (628/1998) 2 §
- 27 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §
- 28 Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.
- 29 Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.
- 30 Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Varhaiskasvatuslaki 11 a § 1 mom. (580/2015)
- 31 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)
- 32 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.
- 33 Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.
- 34 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)
- 35 Perusopetuslaki 35 § (163/2022)
- 36 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)
- 37 Perusopetuslaki 35 § (163/2022)
- 38 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§
- 39 Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)
- 40 Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)
- 41 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §
- 42 Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)
- 43 Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012
- 44 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
- 45 Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

- 46 Perusopetuslaki 47a (1267/2013)
- 47 Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)
- 48 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)
- 49 Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)
- 50 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
- 51 Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)
- 52 Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)
- 53 Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)
- 54 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)
- 55 Perusopetuslaki 5 § 1 mom. (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § 3 mom. (363/2015)
- 56 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)
- 57 Valtioneuvoston asetus (422/2012)
- 58 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)
- 59 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §
- 60 Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a §
- 61 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)
- 62 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)
- 63 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)
- 64 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)
- 65 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642 /2010)
- 66 Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)
- 67 Hallintolaki (434/2003)
- 68 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)
- 69 Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)
- 70 Hallintolaki 45§ 1 mom. (434/2003)
- 71 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)
- 72 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)
- 73 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)
- 74 Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)
- 75 Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)
- 76 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)
- 77 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)
- 78 Perusopetuslaki (628/1998) 27 §
- 79 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)
- 80 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)
- 81 Perusopetuslaki 14 § (477/2003) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)
- 82 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (377/2022)
- 83 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §
- 84 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989
- 85 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § (377/2022)
- 86 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §
- 87 Terveystenhuoltolaki 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (377/2022).
- 88 Perusopetuslaki 7 § (628/1998)
- 89 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §